

STORTINGET

Representantforslag 18 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Kari-Anne Jønnes, Margret Hagerup og Tone Wilhelmsen Trøen

Dokument 8:18 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Kari-Anne Jønnes, Margret Hagerup og Tone Wilhelmsen Trøen om fornyelse av karriereveiledningen i skolen

Til Stortinget

Bakgrunn

Rådgivnings- og karriereveiledningstjenestene er sentrale og viktige funksjoner for å sikre at elevene får tatt informerte valg for fremtiden. Det er i dag for stor variasjon i ressurser, kompetanse og samarbeid, og det er på tide å tenke nytt om rådgivningstjenestene for å bidra til å gi et etterlengtet løft til dem som kan påvirke faglige og sosiale veivalg for ungdommen.

Elever på 10. trinn står overfor viktige utdannings- og yrkesvalg og skal finne sin egen vei frem til selvstendighet og trygghet. Skolen og rådgivningstjenesten er sentrale i å sørge for at elevene er trygge på sitt faglige grunnlag, sine styrker og sine interesser, og at de får tilstrekkelig informasjon før de tar viktige valg som påvirker videre utdannings- og arbeidsmuligheter.

Elevers rett til rådgivning er forankret i opplæringslova § 9-2 og forskrift til opplæringslova kapittel 22. Det er skoleeiers ansvar å oppfylle denne retten. Etter § 22-4 i forskriften skal rådgivningen gjennomføres av personell med relevant kompetanse. Dette er det skolen og skoleeiers ansvar å sikre. Denne forankringen videreføres i ny opplæringslov i nytt kapittel 16 Rådgiving.

Rådgivningen skal ikke bare bidra til at eleven tar kloke utdanningsvalg, men også sikre riktig kompetanse til samfunn og næringsliv.

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) gjorde i 2014 en litteraturgjennomgang av forskning knyttet til utdanningsvalg i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående opplæring. De pekte på viktigheten av et godt støtte-system for utdanningsvalg. NIFU trakk frem at betydningen av god og tilpasset rådgivning, praktisk utprøving, valgmodenhet, gode rollemodeller, mestring og motivasjon er understreket i flere artikler og rapporter. Elever som retter seg mer mot erfaringsbasert kunnskap enn signaler utenfra, synes å stå bedre rustet til å foreta veloverveide utdanningsvalg. (Holen, S. (2014) «Utdanningsvalg i overgangen fra ungdomsskole til videregående opplæring. En litteraturgjennomgang», NIFU Arbeidsnotat 6/2014.)

Per Egil Mjaavatn og Per Frostad har i et forskningsprosjekt fulgt 1 025 ungdommer på 10. trinn, og det var omtrent 22 prosent av elevene som ikke syntes de hadde fått god nok informasjon til å foreta et godt og informert utdanningsvalg. Deres gjennomgang viste at 37 prosent av elevene hadde fått individuell veiledning, og at lærere og rådgivere i liten grad hadde påvirket elevenes valg. Faget utdanningsvalg viste de til at heller ikke ser ut til å nå godt nok frem til de unge. (Mjaavatn, P.E og Frostad, P. (2018) «Det er veldig slik at det er et valg for livet», Fagbokforlaget.)

Stoltenbergutvalget leverte i 2019 en offentlig utredning om kjønnsforskjeller i skolen, som også omtalte elevenes utdannings- og karrierevalg og behovet for god og tilstrekkelig informasjon om utdannings- og arbeidstilbud. Blant annet pekte utvalget på at elevene på

ungdomsskolen, og særlig guttene, kjenner lite til lønnsnivåene i ulike bransjer.

Utvalget mente det var vanskelig for elevene å få oversikt over det beste utdanningsvalget for dem, og at mye av valget skjer på bakgrunn av egen motivasjon. Samtidig pekte de på den tydelige sammenhengen mellom kjønn, faglige resultater og muligheter til å lykkes i utdanning og arbeid. (NOU 2019:3. Nye sjanser – bedre læring. Kjønnsforskjeller i skolepresentasjoner og utdanningsløp)

Trond Buland, Siri Mordal og Ida Holth Mathiesen ved NORCE og NTNU Samfunnsforskning gjennomgikk i 2020 hvilke ressurser og oppgaver man har i skolen, og ville svare på spørsmålet om hvordan arbeidssituasjonen til rådgivere ved norske ungdoms- og videregående skoler er, med vekt på tidsressurs, oppgaver og kompetanse. De viste blant annet at svært mange rådgivere opplever at minimumsressursen som er avsatt til formålet, er for liten i forhold til oppgavene rådgiveren opplever å bli pålagt eller er forventet å gjennomføre. Dette viste de til at kan tolkes som en vedvarende svakhet i rådgivningens strukturkvalitet. Det er tydelig variasjon i skolesektorens arbeid med rådgivningstjenesten, og i rapporten til Buland, Mordal og Mathiesen oppsummeres det med at noen skoler har mange ting på plass, som kompetanse, arbeidsdeling og nettverk internt og eksternt, mens andre skoler henger etter.

I den samme rapporten ble det vist til at funksjonen som rådgiver krever formell kompetanse. En betydelig andel av rådgiverne oppga også at de hadde formell kompetanse som tilfredsstilte de anbefalte kompetansekriteriene. Samtidig svarte 30 prosent nei på spørsmålet om hvorvidt det på deres skole kreves formell kompetanse ved ansettelse som rådgiver. På ungdomsskolen er gjennomsnittlig stillingsandel for rådgiver 37 prosent. (Buland T., Mordal S. og Mathiesen, I. H. (2020) «Utdannings- og yrkesrådgiving og sosialpedagogisk rådgiving i norsk skole anno 2020.»)

Utdanningsdirektoratet anbefalte allerede i 2009 at rådgivere i skolen burde ha formell kompetanse med utdanning på minst bachelornivå og 60 studiepoeng med rådgiverrelevant utdanning.

Stoltenbergutvalget støttet forslaget om at rådgivere burde ha formell kompetanse, siden tilstrekkelig rådgiving er en rettighet som skal oppfylles. Stoltenbergutvalget mente videre at faget utdanningsvalg burde kunne kombineres med rådgiverstillinger, slik at flere rådgivere kan få hele stillinger.

Under halvparten av de ansatte rådgiverne på ungdomsskolen har studiepoenggivende fag i rådgiving eller karriereveiledning. Rådgiverne i ungdomsskolen og videregående skole ønsker seg blant annet mer kunns-

skap om alternative opplæringsløp og flerkulturelle problemstillinger.

I 2022 er det 59 minoritetsrådgivere i regi av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) i norske ungdomsskoler og videregående skoler. Disse rådgiverne skal ha kompetanse på problemstillinger knyttet til å forebygge negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold.

Minoritetsrådgivere følger opp elever og ansatte ved skolen de er utplassert på, og elever ved skoler i nærområdet ved behov. Minoritetsrådgiverne skal også styrke kompetansen til ansatte i lokale flyktningstjenester, Nav, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester.

Målet er at et løft for rådgivningstjenesten vil kunne lede flere elever til den utdanningen og det arbeidet de ønsker seg, passer til og som samfunnet har behov for. En styrking av rådgivningstjenesten vil også kunne redusere risikoen for omvalg og frafall i videregående opplæring og sørge for at flere gjennomfører på normert tid.

Forslagsstillerne mener det er viktig at retten til rådgiving, og kvaliteten i fag som skal underbygge utdannings- og yrkesvalg, sikres gjennom tydelige krav til kompetanse hos dem som skal være rådgivere og veiledere.

Forslagsstillerne mener videre at det må vurderes tiltak for å styrke samarbeidet mellom skole- og utdanningsnivåene og styrke koblingen mellom rådgivere på ungdomsskolen og karriereveiledningen for øvrig samt med Nav og arbeidslivet.

Det bør derfor utredes om ansvaret for rådgivnings- og karriereveiledningen for hele skoleløpet kan samles og koordineres bedre.

Et godt eksempel er rådgivningsløftet i Oslo, som ble startet i 2010 og samlet hele bredden av ungdomsskoler, videregående skoler, voksenopplæring og spesialskoler i et samarbeid som har forpliktet seg til et strukturert arbeid med å styrke kvaliteten på rådgivningstjenesten.

Gjennom rådgivningsløftet i Rogaland har man gjennomført en lignende modell, og erfaringene er at det har gitt et mer helhetlig perspektiv på karriereveiledning. Man har også erfart at det å legge vekt på samarbeid mellom rådgivere, lærer og ledelse på den enkelte skolen og erfaringsutveksling på tvers av de ulike skolene har bidratt til en samlet økt kompetanse.

Rådgivnings- og karriereveiledningstjenestene er sentrale for de valg ungdommene skal ta for fremtiden. Dette er utfordringer som naturlig krysser det kommunale og fylkeskommunale ansvaret, og som hadde tjent på å bli sett i sammenheng for å sikre en mer enhetlig tilnærming til det beste for elevene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan ansvaret for rådgivnings- og karriereveiledningstjenesten for hele skoleløpet kan samles og koordineres bedre, og hvordan samarbeidet mellom karriereveiledningen, Nav og arbeids- og næringsliv kan styrkes.
2. Stortinget ber regjeringen vurdere om karriereveileder skal være en egen stillingskategori i skolen, og tydeliggjøre kravene om rådgiverrelevant utdanning og kompetanse for å være rådgiver i skolen, for eksempel i henhold til anbefalingene utarbeidet av Utdanningsdirektoratet.
3. Stortinget ber regjeringen styrke og videreutvikle videreutdanningstilbudet for dem som jobber med karriereveiledning i skolen.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at ungdomsskoler i områder med en høy innvandrerandel har tilstrekkelig tilgang på minoritetsrådgivere.

12. oktober 2023

Jan Tore Sanner

Kari-Anne Jønnes

Margret Hagerup

Tone Wilhelmsen Trøen

